4/2026, iyul-avgust (№ 00084)

SANOAT TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISH ASOSIDA IMPORT O‘RNINI BOSUVCHI VA EKSPORTGA YO‘NALTIRILGAN MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISHNI KENGAYTIRISH

Rasulev Alisher Fayziyevich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori

Annotatsiya
Maqolada O‘zbekiston sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish asosida import o‘rnini bosuvchi va eksportga yo‘naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Milliy statistika qo‘mitasining 2020–2025-yillarga oid rasmiy ma’lumotlari asosida sanoat ishlab chiqarishi hamda tashqi savdoning dinamikasi va tarkibi tahlil qilingan, Xalqaro savdo standart tasniflagichi bo‘limlari kesimida qoplash koeffitsientlari va savdo saldosi hisoblangan, oltinsiz eksport bilan sanoat ishlab chiqarishining real indeksi o‘rtasidagi bog‘liqlik juft regressiya modeli yordamida baholangan. Natijalar sanoatning real hajmi 1 punktga oshganda oltinsiz eksport o‘rtacha 0,36 mlrd AQSH dollariga ko‘payishini ($R^2 = 0,988$) ko‘rsatdi. Shu bilan birga, 2025-yilda mashinalar va transport uskunalari importi 16,0 mlrd dollarni tashkil etgani, ushbu guruh bo‘yicha qoplash koeffitsienti atigi 7,3 foiz bo‘lgani hamda ishlab chiqaruvchi sanoatda yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 1,1 foizdan oshmagani aniqlangan. Tadqiqot yakunida sanoat kooperatsiyasi, texnologik yangilanish, eksportni rag‘batlantirish va davlat xaridlarida mahalliy mahsulotlarni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so‘zlar: sanoat modernizatsiyasi, import o‘rnini bosish, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish, sanoat siyosati, mahalliylashtirish, sanoat kooperatsiyasi, tashqi savdo saldosi, qoplash koeffitsienti, qo‘shilgan qiymat zanjiri, texnologik tuzilma, raqobatbardoshlik, ishlab chiqaruvchi sanoat, regressiya tahlili, davlat xaridlari, tarkibiy o‘zgarishlar.

Аннотация
В статье исследованы теоретико-методологические основы и практические направления расширения производства импортозамещающей и экспортоориентированной продукции на основе модернизации отраслей промышленности Узбекистана. На основе официальных данных Национального комитета по статистике за 2020–2025 гг. проанализированы динамика и структура промышленного производства и внешней торговли, рассчитаны коэффициенты покрытия импорта экспортом и торговое сальдо по разделам СМТК, а зависимость экспорта без учёта золота от реального индекса промышленного производства оценена с помощью модели парной регрессии. Установлено, что рост реального объёма промышленности на 1 пункт сопровождается увеличением экспорта без золота в среднем на 0,36 млрд долл. США ($R^2 = 0,988$). Вместе с тем в 2025 г. импорт машин и транспортного оборудования составил 16,0 млрд долл., коэффициент покрытия по этой группе – лишь 7,3 %, а доля высокотехнологичных производств в обрабатывающей промышленности не превышала 1,1 %. Разработаны предложения по совершенствованию механизмов промышленной кооперации, технологического обновления, стимулирования экспорта и поддержки отечественной продукции в государственных закупках.

Ключевые слова: модернизация промышленности, импортозамещение, экспортоориентированное производство, промышленная политика, локализация, промышленная кооперация, сальдо внешней торговли, коэффициент покрытия, цепочки добавленной стоимости, технологическая структура, конкурентоспособность, обрабатывающая промышленность, регрессионный анализ, государственные закупки, структурные сдвиги.

Abstract

The article examines the theoretical and methodological foundations and practical directions for expanding the production of import-substituting and export-oriented goods through the modernization of Uzbekistan’s industrial sectors. Drawing on official 2020–2025 data from the National Statistics Committee, the study analyses the dynamics and structure of industrial output and foreign trade, calculates export-to-import coverage ratios and trade balances by SITC section, and estimates the relationship between non-gold exports and the real index of industrial production with a simple regression model. The results show that a one-point increase in real industrial output is associated with an average rise of USD 0.36 billion in non-gold exports ($R^2 = 0.988$). At the same time, imports of machinery and transport equipment reached USD 16.0 billion in 2025, the coverage ratio for this group was only 7.3%, and high-technology industries accounted for no more than 1.1% of manufacturing. The paper proposes measures to strengthen industrial cooperation, technological upgrading, export promotion and support for domestic products in public procurement.

Keywords: industrial modernization, import substitution, export-oriented production, industrial policy, localization, industrial cooperation, trade balance, coverage ratio, value chains, technological structure, competitiveness, manufacturing, regression analysis, public procurement, structural change.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida so‘nggi yillarda kuzatilayotgan geoiqtisodiy parchalanish, global yetkazib berish zanjirlarining qayta shakllanishi hamda xomashyo va texnologiyalar bozoridagi narx tebranishlari rivojlanayotgan mamlakatlar oldiga sanoat siyosatini qayta ko‘rib chiqish vazifasini qo‘ymoqda. Bunday sharoitda milliy iqtisodiyotning barqarorligi ko‘p jihatdan ichki bozor ehtiyojlarini mahalliy ishlab chiqarish hisobidan qondirish va tashqi bozorlarga yuqori qo‘shilgan qiymatli tayyor mahsulot bilan chiqish qobiliyatiga bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Import o‘rnini bosish va eksportga yo‘naltirilganlikni bir-biriga zid strategiyalar sifatida emas, balki sanoatni modernizatsiya qilishning o‘zaro to‘ldiruvchi ikki yo‘nalishi sifatida talqin etish zamonaviy sanoat siyosatining muhim xususiyatiga aylandi.

O‘zbekiston iqtisodiyotida sanoat tarmoqlari o‘sishning yetakchi drayverlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda respublika korxonalari tomonidan 1 101,1 trln so‘mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan, sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi 106,8 foizni, ishlab chiqaruvchi sanoatning jami sanoatdagi ulushi esa 86,0 foizni tashkil etgan [4]. Shu davrda tashqi savdo aylanmasi 81,2 mlrd AQSH dollariga yetib, eksport 33,8 mlrd dollarni, import 47,4 mlrd dollarni tashkil etgan, tashqi savdo saldosi esa manfiy 13,5 mlrd dollarga teng bo‘lgan [3]. Eksportning 29,3 foizi nomonetar oltin, 28,9 foizi xizmatlar hissasiga to‘g‘ri kelgani [3] tovar eksportining sanoat tayyor mahsulotlari hisobidan diversifikatsiyalanishi hali yetarli emasligini ko‘rsatadi. Ushbu holatning xatarli jihati 2026-yilning yanvar–sentabr oylarida yaqqol namoyon bo‘ldi: nomonetar oltin yetkazib berish 9,8 mlrd dollardan 2,8 mlrd dollarga qisqargani oqibatida

jami eksport 5,5 foizga kamaydi, import esa 15,7 foizga oshib, savdo taqchilligi deyarli ikki barobarga – 13,7 mlrd dollarga yetdi [5].

Mazkur tendensiyalar davlat sanoat siyosatining ustuvor vazifalarini aniq belgilab beradi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 4-fevraldagi “Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-17-son Farmoni “mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarilishini kengaytirish, sanoat tarmoqlari va aholi iste’moli uchun zarur bo‘lgan mahsulotlarni o‘zlashtirish hamda ishlab chiqarish hajmlarini ko‘paytirishda bozor mexanizmlarini keng joriy qilish, mahalliy tadbirkorlik subyektlari va yirik korxonalar o‘rtasida sanoat kooperatsiyasini tizimli kengaytirish, davlat xaridlarida mahalliy mahsulotlar xaridini rag‘batlantirish hamda qo‘llab-quvvatlashni takomillashtirish maqsadida” qabul qilingan [1]. Farmonning asosiy maqsadlari qatorida “mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish hisobiga mahsulot tannarxini pasaytirish” hamda “mahalliy ishlab chiqarishning global yetkazib berish zanjirlariga integratsiyalashuvini ta’minlash” alohida belgilangan [1]. Mazkur hujjat bilan Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi tashkil etilib, davlat xaridlarida mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun narx preferensiyalari, Sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish davlat maqsadli jamg‘armasi va kafolatli xarid shartnomalari kabi yangi instrumentlar joriy etildi [1]. Prezidentning 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmoni bilan esa 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan yangilangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi tasdiqlanib, yalpi ichki mahsulot hajmini 2030-yilga borib 240 mlrd dollardan oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish vazifasi qo‘yildi [2].

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda import o‘rnini bosish siyosatining samaradorligi borasida yagona fikr shakllanmagan: tarixiy tajriba yopiq proteksionizm modelining texnologik turg‘unlikka olib kelishini, eksport intizomi bilan bog‘langan sanoat siyosatining esa barqaror o‘sishni ta’minlashini ko‘rsatadi. O‘zbekiston sharoitida sanoatni modernizatsiya qilish, import o‘rnini bosish va eksportni kengaytirish o‘rtasidagi miqdoriy bog‘liqlikni so‘nggi rasmiy statistika asosida baholashga bag‘ishlangan tadqiqotlar hanuzgacha kam. Ushbu ilmiy bo‘shliq tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotning maqsadi sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish asosida import o‘rnini bosuvchi va eksportga yo‘naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishning hozirgi holatini baholash hamda uni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: import o‘rnini bosish va eksportga yo‘naltirilgan sanoatlashtirish konsepsiyalarini tizimlashtirish; 2020–2025-yillarda sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdo dinamikasini tahlil qilish; tovar guruhlari kesimida import o‘rnini bosish salohiyatini aniqlash; sanoatning real o‘sishi bilan oltinsiz eksport o‘rtasidagi bog‘liqlikni ekonometrik baholash; sanoat siyosatini takomillashtirish yo‘nalishlarini asoslash.

Tadqiqot obyekti – O‘zbekiston Respublikasi sanoat tarmoqlari; predmeti – sanoatni modernizatsiya qilish jarayonida import o‘rnini bosuvchi va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish bilan bog‘liq iqtisodiy munosabatlar. Tadqiqot gipotezasiga ko‘ra, sanoat ishlab chiqarishining real o‘sishi oltinsiz eksportning kengayishi bilan statistik jihatdan ahamiyatli bog‘langan, biroq import o‘rnini bosishning asosiy salohiyati mashinasozlik, kimyo va metallurgiya kabi o‘rta va yuqori texnologiyali tarmoqlarda to‘plangan. Tadqiqotning ilmiy yangiligi oltinsiz eksportni sanoatning fizik hajm indekslari zanjiri bilan bog‘lovchi regressiya bahosini hamda Xalqaro savdo standart tasniflagichi bo‘limlari

kesimida import o‘rnini bosish salohiyatini qoplash koeffitsienti orqali aniqlash yondashuvini taklif etishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Import o‘rnini bosish va eksportga yo‘naltirilgan sanoatlashtirish masalalari rivojlanish iqtisodiyotining markaziy mavzularidan biri hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishning nazariy asoslarini R. Prebish shakllantirgan. Uning fikricha, birlamchi xomashyo eksport qiluvchi “periferiya” mamlakatlari uchun sanoatlashgan “markaz” bilan savdo shartlari uzoq muddatda yomonlashib boradi, shu sababli ichki sanoatni rivojlantirish va importni mahalliy ishlab chiqarish bilan almashtirish texnik taraqqiyot samaralaridan bahramand bo‘lishning asosiy yo‘li hisoblanadi [6]. Ushbu yondashuv XX asrning ikkinchi yarmida Lotin Amerikasi va boshqa mintaqalarda davlat sanoat siyosatining nazariy poydevoriga aylangan.

A. Kryuger import o‘rnini bosish siyosatining amaliy natijalarini tanqidiy baholab, yuqori proteksionizm, valyuta kursini sun’iy ushlab turish va rentaga intilish xatti-harakatlari resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishiga olib kelganini, eksportga yo‘naltirilgan strategiyani tanlagan mamlakatlar esa barqarorroq o‘sishga erishganini asoslaydi [7]. Muallif xulosasiga ko‘ra, savdo rejimining ochiqligi mahalliy korxonalar samaradorligini raqobat orqali oshirishning zaruriy shartidir.

H. Bruton import o‘rnini bosish strategiyasini qayta ko‘rib chiqib, uning muvaffaqiyatsizligi strategiyaning o‘zida emas, balki ichki texnologik o‘rganish, mahalliy innovatsion salohiyat va mahsuldorlik o‘sishini ta’minlay olmagan amaliyotda ekanini ta’kidlaydi [8]. Bu xulosa import o‘rnini bosishni texnologik modernizatsiya bilan uyg‘unlashtirish zarurligini nazariy jihatdan asoslaydi.

A. Amsden Janubiy Koreya tajribasini tadqiq etib, “kech sanoatlashuv” sharoitida davlat ko‘magi – subsidiyalar, imtiyozli kreditlar va himoya choralari – korxonalarga eksport hajmi va mahsuldorlik bo‘yicha qat’iy talablar evaziga berilganini ko‘rsatgan. Aynan shu o‘zaro majburiyat mexanizmi import o‘rnini bosuvchi tarmoqlarni eksportga yo‘naltirilgan tarmoqlarga aylantirgan [9].

D. Rodrik XXI asr sanoat siyosatini davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi strategik hamkorlik asosida tashkil etiladigan “kashfiyot jarayoni” sifatida talqin etadi. Uning fikricha, qo‘llab-quvvatlash choralari aniq natija ko‘rsatkichlari, muddatlari va to‘xtatish mezonlariga ega bo‘lishi lozim [10]. R. Xausmann, J. Xvan va D. Rodrik esa mamlakat eksport savatining murakkablik darajasi (EXPY ko‘rsatkichi) keyingi iqtisodiy o‘sishni bashorat qiluvchi omil ekanini empirik jihatdan isbotlab, o‘sish uchun eksport hajmi bilan bir qatorda nima eksport qilinishi ham muhimligini ko‘rsatgan [11]. Yu. Lin ilgari surgan yangi tarkibiy iqtisodiyot konsepsiyasiga ko‘ra, sanoat siyosati mamlakatning omillar bilan ta’minlanganligidan kelib chiqadigan qiyosiy ustunliklarga tayanishi, davlat esa infratuzilma va institutsional to‘siqlarni bartaraf etuvchi ko‘maklashuvchi vazifasini bajarishi kerak [12].

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham mazkur masalalar turli jihatlardan yoritilgan. B.R. Bobojonov va L.O‘. Mingishov import o‘rnini bosishni o‘tish iqtisodiyotida iqtisodiy xavfsizlik va barqarorlikni ta’minlash vositasi sifatida baholab, uning valyuta mablag‘larini tejash, byudjet daromadlari va bandlikni oshirishdagi rolini ko‘rsatadi. Mualliflar eskirgan uskunalar va sifat menejmentining sustligi kabi muammolarni qayd etib, kichik biznes va yirik sanoat korxonalari o‘rtasidagi kooperatsiyani kuchaytirishni taklif etgan [13]. S.E. A’zam O‘zbekiston eksportini kengaytirishning asosiy to‘siqlari sifatida tovar va geografik

diversifikatsiyaning zaifligi, energiya resurslarisiz hisoblangan tashqi savdo saldosining manfiyligi hamda institutsional muammolarni ajratib ko‘rsatadi [14].

A.A. Mamatov, A.F. Xurramov va X.M. Aralov ishlab chiqaruvchi sanoatda yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 2017 va 2020-yillarda 1,9 foiz darajasida o‘zgarmay qolganini, 2020-yilda eksportning 48,6 foizi xomashyo, energiya va metallar hissasiga to‘g‘ri kelganini aniqlab, zaif texnologik baza bilan xomashyoga yo‘naltirilgan eksport tarkibi o‘rtasidagi bog‘liqlikni asoslagan [15]. Sh.N. Muratova xorijiy mamlakatlar tajribasini umumlashtirib, soliq imtiyozlari, bojxona tariflari, davlat xaridlari, offset mexanizmlari va standartlashtirish kabi vositalar tarmoqlarning importga bog‘liqlik darajasiga moslashtirilgandagina samarali bo‘lishini ko‘rsatadi. Muallif ilmiy-tadqiqot xarajatlari uchun soliq krediti, ikki pog‘onali bojxona tarifi va mahalliy tarkib bo‘yicha minimal talablarni joriy etishni taklif qilgan [16]. R.A. Vayskulov 2010–2025-yillarda YAIMda qishloq xo‘jaligi ulushi 27,0 foizdan 17,3 foizga qisqarib, sanoat ulushi 21,7 foizga yetganini qayd etib, iqtisodiyotda chuqur tarkibiy transformatsiya kechayotganini va yuqori qo‘shilgan qiymatli tarmoqlarni qo‘llab-quvvatlash zarurligini asoslagan [17].

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, import o‘rnini bosish va eksportga yo‘naltirilganlik bir-birini inkor etmaydi: ularning samaradorligi texnologik o‘rganish, eksport intizomi va qo‘llab-quvvatlash choralarining natijaga bog‘lanishi bilan belgilanadi. Biroq mahalliy tadqiqotlarda ushbu ikki yo‘nalishni so‘nggi rasmiy statistika asosida tovar guruhlari kesimida va ekonometrik usullar yordamida birgalikda baholashga yetarli e’tibor qaratilmagan. Mazkur maqola aynan shu bo‘shliqni to‘ldirishga yo‘naltirilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining (sobiq Statistika agentligi) sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdo aylanmasiga oid rasmiy press-relizlari, Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi (lex.uz) materiallari hamda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi [1]–[4], [18]–[26]. Tahlil davri 2020–2025-yillarni qamrab oladi; 2026-yilning yanvar–sentabr oylariga oid dastlabki ma’lumotlar aniqlangan tendensiyalarni tekshirish uchun qo‘llanildi [5]. Tadqiqotda quyidagi metodik usullardan foydalanildi.

Statistik guruhlash va qiyosiy tahlil. Sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdo ko‘rsatkichlari yillar hamda Xalqaro savdo standart tasniflagichi (XSST) bo‘limlari kesimida guruhlanib, o‘zaro taqqoslandi.

Indeks usuli. Sanoat mahsulotining nominal hajmi inflyatsiya va 2024-yildan boshlab norasmiy sektorni hisobga olish bilan bog‘liq uslubiy o‘zgarish ta’sirida bo‘lgani sababli [18], sanoatning real dinamikasi fizik hajm indekslari (FHI) zanjiri asosida 2020-yil = 100 bazasida hisoblandi:

$$I_t = I_{t-1} \cdot \frac{\mathrm{FHI}_t}{100}, \qquad I_{2020} = 100 \tag{1}$$

bu yerda I_t va I_{t-1} – sanoat ishlab chiqarishining mos ravishda t va t–1-yillardagi real indeksi (2020-yil = 100); FHI_t – t-yildagi sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi (o‘tgan yilga nisbatan, %).

Ko‘rsatkichlarning o‘rtacha yillik o‘sish sur’ati geometrik o‘rtacha usulida hisoblandi:

$$\bar{r} = \left(\sqrt[n]{\frac{Y_T}{Y_0}} - 1 \right) \cdot 100\% \tag{2}$$

bu yerda $\overline{r}$ – o‘rtacha yillik o‘sish sur’ati, %; Y_0 va Y_T – ko‘rsatkichning davr boshidagi (2020-yil) va oxiridagi (2025-yil) qiymati; n – davrdagi yillar soni (n = 5).

Tarkibiy tahlil. Eksport va importda tovar guruhlarining ulushlari hamda ishlab chiqaruvchi sanoatning texnologik darajalar bo‘yicha tuzilmasi baholandi.

Qoplash koeffitsienti va savdo saldosi. Har bir tovar guruhi bo‘yicha import o‘rnini bosish salohiyatini aniqlash uchun quyidagi ko‘rsatkichlar hisoblandi:

$$K_i = \frac{X_i}{M_i} \cdot 100\%, \qquad S_i = X_i - M_i \tag{3}$$

bu yerda K_i – i-tovar guruhi bo‘yicha importni eksport bilan qoplash koeffitsienti, %; S_i – i-tovar guruhi bo‘yicha savdo saldosi; X_i va M_i – i-tovar guruhi bo‘yicha eksport va import hajmi.

Koeffitsientning 100 foizdan past bo‘lishi guruhda sof importga bog‘liqlik mavjudligini, manfiy saldoning mutlaq kattaligi esa import o‘rnini bosishning potensial bozor hajmini ifodalaydi.

Korrelyatsion-regression tahlil. Sanoatning real hajmi va oltinsiz eksport o‘rtasidagi bog‘liqlik eng kichik kvadratlar usulida juft chiziqli va ikki tomonlama logarifmik modellar yordamida baholandi:

$$EX_t^{\text{ng}} = \beta_0 + \beta_1 I_t + \varepsilon_t \tag{4}$$

$$\ln EX_t^{\text{ng}} = \alpha_0 + \alpha_1 \ln I_t + u_t \tag{5}$$

bu yerda EX_t^{ng} – t-yildagi nomonetar oltin chiqarib tashlangan eksport hajmi, mlrd AQSH dollari; I_t – (1) formula bo‘yicha hisoblangan sanoat ishlab chiqarishining real indeksi; β_0, β_1, α_0, α_1 – baholanadigan parametrlar; ε_t, u_t – tasodifiy xatolar. Bunda β_1 sanoat real indeksi 1 punktga oshganda oltinsiz eksportning necha mlrd dollarga o‘zgarishini, α_1 esa oltinsiz eksportning sanoat real hajmi bo‘yicha elastikligini ifodalaydi.

Modellar sifati determinatsiya koeffitsienti (R^2), Styudent t-mezoni va p-qiymati orqali tekshirildi. Natijalar barqarorligini tekshirish uchun xizmatlar va oltin chiqarib tashlangan tovar eksporti bo‘yicha muqobil model ham baholandi. Hisob-kitoblar Python (NumPy, SciPy) dasturiy muhitida bajarildi.

Abstrakt-mantiqiy fikrlash, induksiya, deduksiya va monografik tahlil nazariy yondashuvlarni umumlashtirish hamda taklif va tavsiyalarni asoslash uchun qo‘llanildi.

Oltinsiz eksportni hisoblashda 2020–2022-yillar uchun oltin sotuvi bo‘yicha e’lon qilingan ma’lumotlar [21], 2023 va 2025-yillar uchun rasmiy hisobotlar [3], [22] ishlatildi; 2024-yilgi qiymat esa 2025-yilda e’lon qilingan o‘sish sur’ati (132,3 %) asosida qayta tiklandi [3]. Tadqiqotning cheklovi sifatida kuzatuvlar sonining kamligi (n = 6) va vaqtli qatorlarda umumiy trend mavjudligini qayd etish lozim. Shu sababli regressiya natijalari sabab-oqibat bog‘liqligining qat’iy isboti sifatida emas, balki o‘zaro bog‘liqlik kuchining miqdoriy bahosi sifatida talqin qilinadi.

Tahlil va natijalar

Tahlil natijalari O‘zbekiston sanoati 2020–2025-yillarda real ifodada 38,9 foizga o‘sganini, oltinsiz eksport esa shu davrda 2,6 barobarga ko‘payganini ko‘rsatdi. Biroq tashqi savdo taqchilligi asosan ishlab chiqaruvchi sanoat mahsulotlari, eng avvalo mashina va uskunalar importi hisobiga shakllanmoqda. Sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdoning umumlashtirilgan dinamikasi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval.

O‘zbekistonda sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdo ko‘rsatkichlari dinamikasi (2020–2025-yillar)

Yil	Sanoat mahsuloti, trln so‘m	Sanoat FHI, %	Eksport, mlrd $	Oltinsiz eksport, mlrd $	Import, mlrd $	Savdo saldosi, mlrd $
2020	367,1	100,9	15,1	9,3	21,2	−6,1
2021	451,6	108,8	16,7	12,6	25,5	−8,8
2022	551,1	105,3	19,7	15,6	30,8	−11,1
2023	655,8	106,3	24,9	16,7	38,7	−13,8
2024*	885,8	106,8	27,3	19,8	40,0	−12,7
2025	1 101,1	106,8	33,8	23,9	47,4	−13,5

*Manba: [3], [4], [18]–[26] ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari. *2024-yildan sanoat mahsuloti hajmi norasmiy sektorni hisobga olgan holda shakllantirilgan [18]. FHI – sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi (o‘tgan yilga nisbatan). Oltinsiz eksport = jami eksport − nomonetar oltin eksporti. Saldo yaxlitlanmagan qiymatlardan hisoblangan.*

1-jadval ma’lumotlari bir qator muhim qonuniyatlarni ko‘rsatadi. Birinchidan, sanoat mahsulotining nominal hajmi 2020–2025-yillarda 367,1 trln so‘mdan 1 101,1 trln so‘mga, ya’ni 3,0 barobarga oshgan. Ammo bu o‘sishning katta qismi narxlar o‘sishi va 2024-yilgi uslubiy o‘zgarish bilan izohlanadi. (1) formula bo‘yicha hisoblangan real indeks 2025-yilda 138,9 punktni tashkil etib, sanoatning (2) formula bo‘yicha aniqlangan o‘rtacha yillik real o‘sishi 6,8 foizga teng bo‘lgan. Ikkinchidan, eksport 15,1 mlrd dollardan 33,8 mlrd dollarga (o‘rtacha yillik o‘sish 17,5 %), import esa 21,2 mlrd dollardan 47,4 mlrd dollarga (17,4 %) oshgan. Natijada importni eksport bilan qoplash koeffitsienti 2020-yildagi 71,2 foizdan 2022-yilda 64,0 foizgacha pasayib, 2025-yilda 71,4 foizga tiklangan, mutlaq savdo taqchilligi esa 6,1 mlrd dollardan 13,5 mlrd dollarga kengaygan. Uchinchidan, oltinsiz eksport 9,3 mlrd dollardan 23,9 mlrd dollarga yetib, yiliga o‘rtacha 20,8 foizga o‘sgan, uning jami eksportdagi ulushi 61,6 foizdan 70,7 foizga ko‘tarilgan. Oltinsiz eksport ulushi oltin sotuvi hajmiga bog‘liq ravishda yillar bo‘yicha tebrangan bo‘lsa-da (2022-yilda 79,2 %, 2023-yilda 67,1 %), uning mutlaq hajmi har yili o‘sib borgan. Bu eksport bazasining asta-sekin diversifikatsiyalashayotganidan dalolat beradi.

Sanoatning real o‘sishi bilan oltinsiz eksport o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholash uchun tuzilgan regressiya modeli natijasi 1-rasmda tasvirlangan.

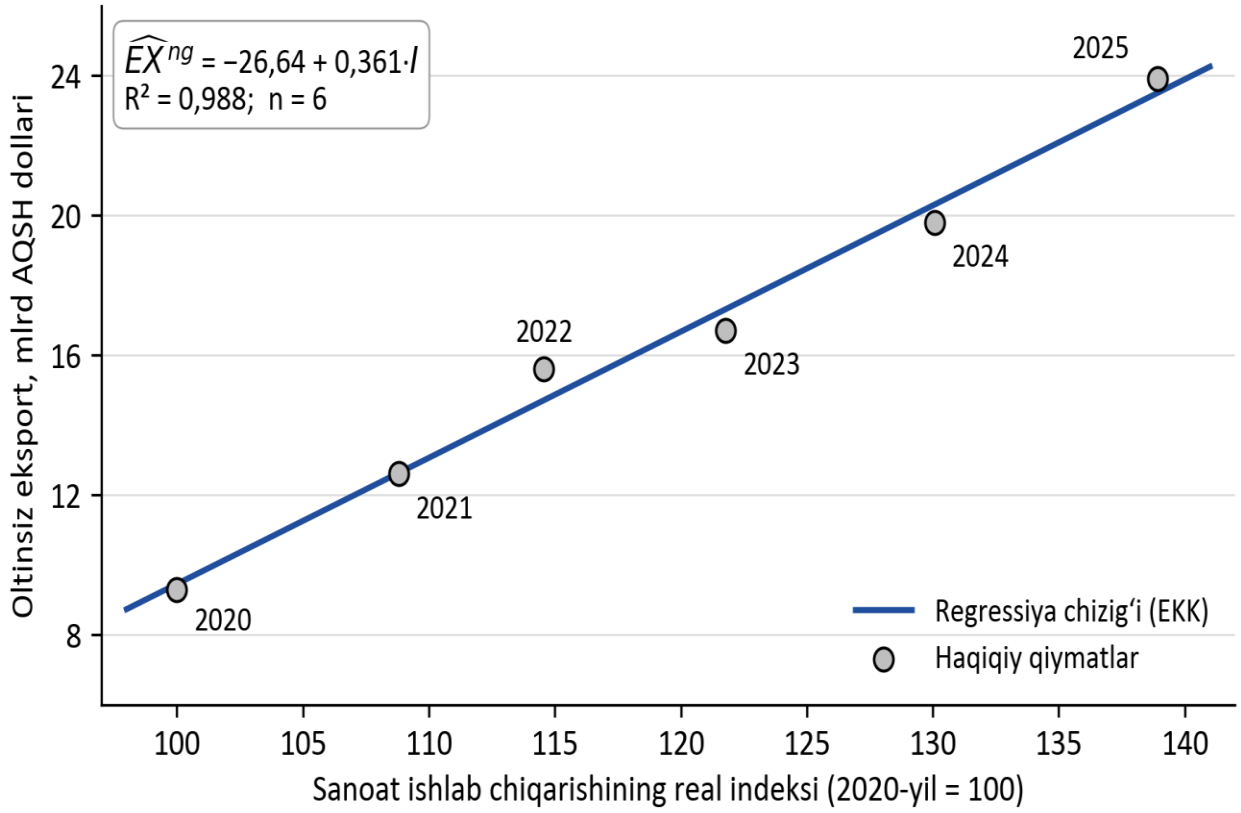

1-rasm. Sanoat ishlab chiqarishining real indeksi va oltinsiz eksport o‘rtasidagi regressiya bog‘liqligi (2020–2025-yillar)

Manba: [3], [18], [20]–[22] ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Eng kichik kvadratlar usulida baholangan (4) va (5) modellar quyidagi ko‘rinishga ega:

$$\widehat{EX}_t^{ng} = -26{,}64 + 0{,}361 \cdot I_t \quad (6)$$

$$\ln \widehat{EX}_t^{ng} = -10{,}39 + 2{,}75 \cdot \ln I_t \quad (7)$$

(6) modelda β_1 koeffitsientining standart xatosi 0,020 ga, t-statistikasi 18,1 ga teng ($p < 0{,}001$), determinatsiya koeffitsienti esa $R^2 = 0{,}988$ ni tashkil etgan. Demak, sanoatning real hajmi 2020-yil darajasiga nisbatan 1 punktga oshganda oltinsiz eksport o‘rtacha 0,36 mlrd dollarga ko‘paygan, korrelyatsiya koeffitsienti esa 0,994 ga teng bo‘lgan. (7) model bo‘yicha elastiklik koeffitsienti α_1 = 2,75 ga teng (standart xato 0,20; $R^2 = 0{,}979$): sanoatning real hajmi 1 foizga o‘sishi oltinsiz eksportning taxminan 2,75 foizga o‘sishi bilan birga kechgan. Elastiklikning birdan yuqoriligi eksport AQSH dollaridagi nominal qiymatda, sanoat esa real indeksda o‘lchangani, shuningdek, xizmatlar eksportining jadal o‘sishi bilan qisman izohlanadi. Shu sababli xizmatlar va oltin chiqarib tashlangan tovar eksporti bo‘yicha muqobil model ham baholandi: unda $\beta_1 = 0{,}159$ ($p = 0{,}001$; $R^2 = 0{,}940$), elastiklik esa 1,81 ga teng bo‘ldi. Bog‘liqlikning barqarorligi sanoat modernizatsiyasi tovar eksportini kengaytirishning muhim omili ekanini tasdiqlaydi.

Import o‘rnini bosish salohiyatini aniqlash maqsadida 2025-yilgi tashqi savdo XSST bo‘limlari kesimida tahlil qilindi (2-jadval).

2-jadval.

2025-yilda XSST bo‘limlari bo‘yicha eksport, import va import o‘rnini bosish salohiyati

XSST bo‘limi	Eksport, mln $	Eksport o‘sishi, %	Import, mln $	Importdagi ulushi, %	Saldo, mln $	Qoplash koeffitsienti, %
0. Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	2 944,7	135,4	4 563,0	9,6	−1 618,3	64,5
1. Ichimliklar va tamaki	205,7	148,6	341,4	0,7	−135,7	60,3
2. Nooziq-ovqat xomashyosi (yoqilg‘idan tashqari)	294,6	93,4	1 550,4	3,3	−1 255,8	19,0
3. Mineral yoqilg‘i va moylash materiallari	1 476,2	112,9	3 998,6	8,4	−2 522,4	36,9
4. Hayvon va o‘simlik moylari	56,6	130,2	532,0	1,1	−475,4	10,6
5. Kimyoviy mahsulotlar	2 135,7	127,1	5 600,4	11,8	−3 464,7	38,1
6. Materiallar bo‘yicha tasniflangan sanoat tovarlari	3 988,4	95,5	7 258,4	15,3	−3 270,0	54,9
7. Mashinalar va transport uskunalari	1 161,5	96,7	15 995,9	33,8	−14 834,4	7,3
8. Turli tayyor buyumlar	1 696,0	153,4	1 749,1	3,7	−53,1	97,0
9. Boshqa tovarlar (nomonetar oltin bilan)	10 092,5	133,6	494,7	1,0	9 597,8	2 040,1
Xizmatlar	9 760,4	128,9	5 270,6	11,1	4 489,8	185,2
Jami	**33 812,3**	**124,0**	**47 354,5**	**100,0**	**−13 542,2**	**71,4**

Manba: Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari [3] asosida muallif hisob-kitoblari. Eksport o‘sishi – 2024-yilga nisbatan.

2-jadval tahlili shuni ko‘rsatadiki, 2025-yilda musbat savdo saldosi faqat nomonetar oltinni o‘z ichiga olgan 9-bo‘lim (9,6 mlrd dollar) va xizmatlar (4,5 mlrd dollar) bo‘yicha qayd etilgan, qolgan barcha tovar guruhlarida esa sof importga bog‘liqlik saqlanib qolmoqda. Ishlab chiqaruvchi sanoat mahsulotlarini qamrab oluvchi 5–8-bo‘limlar bo‘yicha eksport 8,98 mlrd dollarni, import esa 30,60 mlrd dollarni tashkil etgan. Bu guruhlar umumiy importning 64,6 foizini beradi, ularning qoplash koeffitsienti 29,3 foiz, jami taqchilligi esa 21,6 mlrd dollarga teng bo‘lib, mamlakatning umumiy savdo taqchilligidan 1,6 barobar ko‘p. Eng katta tarkibiy uzilish mashinalar va transport uskunalari guruhida kuzatiladi: 16,0 mlrd dollarlik import 1,16 mlrd dollarlik eksport bilan atigi 7,3 foizga qoplanadi va 14,8 mlrd dollarlik taqchillik hosil qiladi. Kimyoviy mahsulotlar (qoplash 38,1 %) va metallurgiya mahsulotlarini o‘z ichiga olgan sanoat tovarlari (54,9 %) import o‘rnini bosishning keyingi ustuvor yo‘nalishlari hisoblanadi. Shu bilan birga, turli tayyor buyumlar bo‘yicha eksport 53,4 foizga o‘sib, qoplash koeffitsienti 97,0 foizga yetgan. Bu yengil sanoat va iste’mol tovarlari ishlab chiqarishda import o‘rnini bosish bosqichidan eksportga yo‘naltirilganlik bosqichiga o‘tish boshlanganini ko‘rsatadi.

Tovar tarkibidagi bu nomutanosiblik sanoatning texnologik tuzilmasi bilan bevosita bog‘liq. 2025-yilda ishlab chiqaruvchi sanoatda yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 1,1 foizni (2024-yilda 1,2 %), o‘rta-yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 19,5 foizni (21,1 %),

o‘rta-quyi texnologiyali tarmoqlar ulushi 39,3 foizni (36,9 %), quyi texnologiyali tarmoqlar ulushi esa 40,1 foizni (40,8 %) tashkil etgan [4]. Ishlab chiqaruvchi sanoat tarkibida oziq-ovqat, ichimliklar va tamaki mahsulotlari 19,6 foiz, to‘qimachilik, kiyim va charm mahsulotlari 15,8 foiz, mashina va uskunalar, elektr jihozlari va transport vositalari guruhi 18,5 foiz, kimyo, rezina va plastmassa mahsulotlari esa 6,9 foiz ulushga ega [4]. Demak, eng ko‘p import qilinayotgan o‘rta va yuqori texnologiyali mahsulotlarni ishlab chiqarish salohiyati hali cheklangan.

2026-yilning yanvar–sentabr oylari ma’lumotlari ushbu xulosalarni tasdiqlaydi. Oltin eksportining keskin qisqarishiga qaramay, oltinsiz eksport qariyb 23,0 mlrd dollarni tashkil etgan; xizmatlar eksporti 31,1 foizga, kimyo mahsulotlari eksporti 35 foizga, mashinalar eksporti esa 40,6 foizga oshib, 1,07 mlrd dollarga yetgan [5]. Biroq shu davrda mashinalar importi 14,4 foizga o‘sib, 12,85 mlrd dollarni tashkil etgan [5]. Bu modernizatsiya uchun zarur investitsion import hajmi hali ham mahalliy ishlab chiqarish imkoniyatlaridan sezilarli darajada ustunligini ko‘rsatadi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari sanoat modernizatsiyasi oltinsiz eksportning kengayishi bilan mustahkam bog‘langanini, import o‘rnini bosishning asosiy rezervi esa o‘rta va yuqori texnologiyali mahsulotlarda to‘planganini ko‘rsatdi. Ushbu natijalar asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, 2020–2025-yillarda O‘zbekiston sanoati barqaror real o‘sishni namoyon etgan: sanoatning real hajmi 38,9 foizga oshgan, o‘rtacha yillik o‘sish 6,8 foizni, ishlab chiqaruvchi sanoatning jami sanoatdagi ulushi esa 86,0 foizni tashkil etgan. Bu sanoatni chuqur modernizatsiya qilish uchun yetarli ishlab chiqarish bazasi shakllanganidan dalolat beradi.

Ikkinchidan, korrelyatsion-regression tahlil sanoatning real o‘sishi bilan oltinsiz eksport o‘rtasida kuchli va statistik ahamiyatli bog‘liqlik mavjudligini tasdiqladi ($R^2 = 0,988$; elastiklik 2,75; tovar eksporti bo‘yicha muqobil modelda 1,81). Shunday qilib, tadqiqot gipotezasining birinchi qismi tasdiqlandi: sanoatni modernizatsiya qilish eksportga yo‘naltirilgan o‘sishning asosiy omili bo‘lib qolmoqda.

Uchinchidan, tashqi savdo taqchilligining tarkibiy manbai ishlab chiqaruvchi sanoat mahsulotlari importidir. XSST 5–8-bo‘limlari bo‘yicha taqchillik 21,6 mlrd dollarni, shu jumladan mashinalar va transport uskunalari bo‘yicha 14,8 mlrd dollarni tashkil etgan. Import o‘rnini bosish salohiyatining mashinasozlik, elektrotexnika, kimyo va metallurgiya tarmoqlarida to‘planganligi gipotezaning ikkinchi qismini tasdiqlaydi.

To‘rtinchidan, eksportda nomonetar oltin ulushining yuqoriligi (2025-yilda 29,3 %) tashqi savdo barqarorligini jahon narxlari va oltin sotuvi hajmiga bog‘liq qilib qo‘ymoqda. 2026-yilning yanvar–sentabr oylarida oltin eksportining qisqarishi savdo taqchilligini qariyb ikki barobarga oshirgani buni yaqqol ko‘rsatdi.

Beshinchidan, ishlab chiqaruvchi sanoatda yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushining 1,2 foizdan 1,1 foizga kamayishi va o‘rta-yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushining 21,1 foizdan 19,5 foizga pasayishi import o‘rnini bosish va eksport tarkibini murakkablashtirish imkoniyatlarini cheklayotgan asosiy omil hisoblanadi.

Aniqlangan muammolarni hal etish maqsadida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Import o‘rnini bosishni ustuvor tovar guruhlari bo‘yicha maqsadli dasturlash. PF-17-son Farmon asosida shakllantiriladigan raqobatbardosh mahsulotlar ro‘yxatini tashqi

iqtisodiy faoliyat tovar nomenklaturasi kesimida, qoplash koeffitsienti 50 foizdan past va import hajmi yuqori bo‘lgan pozitsiyalar – mashinalar, elektr uskunalari, kimyoviy mahsulotlar va metall prokat bo‘yicha tuzish. Har bir pozitsiya uchun mahalliylashtirish darajasi va eksport bo‘yicha maqsadli ko‘rsatkichlar belgilanishi lozim.

2. Davlat ko‘magini natijaga bog‘lash. Imtiyozli kreditlar, bojxona imtiyozlari va davlat xaridlaridagi narx preferensiyalarini muddatli (3–5 yil) asosda hamda eksport hajmi va mahalliy tarkib ulushi ko‘rsatkichlariga bog‘lab berish; ko‘rsatkichlarga erishilmagan taqdirda imtiyozni to‘xtatish mexanizmini joriy etish. Bu Koreya tajribasidagi o‘zaro majburiyat tamoyiliga mos keladi [9], [10].

3. Sanoat kooperatsiyasini chuqurlashtirish. Avtomobilsozlik, kon-metallurgiya va neft-kimyo sohalaridagi yirik korxonalar bilan kichik va o‘rta biznes subyektlari o‘rtasida “yetkazib beruvchilarni rivojlantirish” dasturlarini kengaytirish, yirik korxonalarning butlovchi buyumlar va xomashyoga bo‘lgan ehtiyojlari bo‘yicha ochiq elektron reyestr yuritish.

4. Texnologik modernizatsiyani rag‘batlantirish. O‘rta-yuqori va yuqori texnologiyali tarmoqlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni texnologiya transferi sharti bilan jalb qilish, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari xarajatlari uchun soliq kreditini joriy etish, xalqaro sifat sertifikatlarini olish xarajatlarini qisman qoplash.

5. Eksportni diversifikatsiya qilish. Oltinsiz eksportni sanoat va savdo siyosatining asosiy maqsadli ko‘rsatkichi sifatida belgilash; tayyor mahsulotlarni xalqaro sertifikatlash, logistika xarajatlarini qoplash va eksport kreditlarini sug‘urtalash mexanizmlarini kengaytirish.

6. Raqamli monitoring tizimini joriy etish. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi doirasida tovar guruhlari bo‘yicha qoplash koeffitsienti, mahalliy tarkib ulushi va texnologik daraja ko‘rsatkichlarini har chorakda baholovchi ochiq monitoring tizimini yaratish.

Taklif etilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi sanoatning texnologik tuzilmasini yaxshilash, mashina va uskunalar importiga bog‘liqlikni kamaytirish hamda eksport tarkibini xomashyo va oltindan yuqori qo‘shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar tomon siljitishga xizmat qiladi. Keyingi tadqiqotlarda korxonalar darajasidagi ma’lumotlar va tarmoqlararo balans modellaridan foydalanib, import o‘rnini bosuvchi loyihalarning qo‘shilgan qiymat va bandlikka ta’sirini baholash maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2026a, 4-fevral). *Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida* (PF-17-son Farmon). Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 07.02.2026, 06/26/17/0117. https://lex.uz/docs/8037367

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2026b, 16-fevral). *Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida* (PF-21-son Farmon). https://lex.uz/docs/8050774

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026a). *O‘zbekiston Respublikasi tashqi savdo aylanmasi: 2025-yil yanvar–dekabr* [Press-reliz, 21.01.2026]. https://stat.uz/img/news/press-reliz-uzb_p47043.pdf

4. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2026b). *O‘zbekiston Respublikasida sanoat ishlab chiqarishi: 2025-yil yanvar–dekabr* [Press-reliz, 21.01.2026]. https://stat.uz/img/news/press-reliz-sanoat-21_01_2025-j_-lotin_p43175.pdf

5. Spot.uz. (2026, 2-noyabr). [O‘zbekistonning 2026-yil yanvar–sentabr oylaridagi tashqi savdosi sharhi]. https://www.spot.uz/oz/2026/11/02/impex-sep26/

6. Prebisch, R. (1950). *The economic development of Latin America and its principal problems*. United Nations, Department of Economic Affairs.

7. Krueger, A. O. (1997). Trade policy and economic development: How we learn. *American Economic Review, 87*(1), 1–22.

8. Bruton, H. J. (1998). A reconsideration of import substitution. *Journal of Economic Literature, 36*(2), 903–936.

9. Amsden, A. H. (1989). *Asia’s next giant: South Korea and late industrialization*. Oxford University Press.

10. Rodrik, D. (2004). *Industrial policy for the twenty-first century* (CEPR Discussion Paper No. 4767). Centre for Economic Policy Research.

11. Hausmann, R., Hwang, J., & Rodrik, D. (2007). What you export matters. *Journal of Economic Growth, 12*(1), 1–25. https://doi.org/10.1007/s10887-006-9009-4

12. Lin, J. Y. (2012). *New structural economics: A framework for rethinking development and policy*. World Bank. https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8955-3

13. Bobojonov, B. R., & Mingishov, L. O‘. (2014). O‘zbekiston milliy iqtisodiyoti raqobatbardoshligini oshirishda import o‘rnini bosuvchi raqobatbardosh sanoat mahsulotlarining o‘rni. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (6). https://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/20_B_Bobojonov.pdf

14. Аъзам, С. Э. (2018). Проблемы и возможности дальнейшего расширения экспорта Республики Узбекистан. *Вопросы статистики, 25*(2), 57–65.

15. Mamatov, A. A., Xurramov, A. F., & Aralov, X. M. (2022). Milliy iqtisodiyotning tarmoq tarkibi va uning dinamikasidagi o‘zgarishlar tahlili. *Iqtisodiyot va ta’lim, 23*(3), 296–303. https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss3/a46

16. Muratova, Sh. N. (2025). Sanoat tovarlari importi o‘rnini bosish siyosati – iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning muhim omili sifatida. *Marketing*, (4), 260–269.

17. Vayskulov, R. A. (2026). O‘zbekiston iqtisodiyotining tarkibiy transformatsiyasi tahlili. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 14*(2), 59–66. https://doi.org/10.55439/EIT/vol14_iss2/803

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2025a). *Промышленное производство Республики Узбекистан за январь–декабрь 2024 года* [Press-reliz]. https://invest.miit.uz/document/services/portal/SECTORS/Metals%20and%20Mining/Documents/press-reliz-yanvar-dekabr-rus_p21196_p71240.pdf

19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2025b). [2024-yil yanvar–dekabr oylari ijtimoiy-iqtisodiy holati tahlili, rus tilida]. https://stat.uz/img/talil-2024-jil-yanvar-dekabr-ruscha-_p64426.pdf

20. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2025c). *Tashqi savdo aylanmasi, eksport va import dinamikasi (2020–2024-yillar)* [Infografika]. https://stat.uz/img/infografikalar/tashi-savdo-zb_p19827.pdf

21. Kun.uz. (2024, 23-yanvar). *O‘zbekistonning tashqi savdosi: asosiy tendensiyalar*. https://kun.uz/news/2024/01/23/ozbekistonning-tashqi-savdosi-asosiy-tendensiyalar

22. Spot.uz. (2026, 2-mart). [2026-yil yanvar oyidagi tashqi savdo va 2025-yilgi qimmatbaho metallar eksporti]. https://www.spot.uz/oz/2026/03/02/foreign-trade/

23. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2021). *O‘zbekiston Respublikasining sanoat ishlab chiqarishi: 2020-yil yanvar–dekabr*. https://stat.uz/images/uploads/docs/yanvar_dekabr_sanoat_2020_uz.pdf

24. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2022). *Промышленное производство Республики Узбекистан за январь–декабрь 2021 года*. https://stat.uz/images/Docs/sanoat_2021_dekabr_ru.pdf

25. UzDaily. (2023). *Предприятиями Узбекистана произведено промышленной продукции на 551,1 трлн сум*. https://www.uzdaily.uz/ru/predpriiatiiami-uzbekistana-proizvedeno-promyshlennoi-produktsii-na-5511-trln-sum/

26. UzDaily. (2024, 20-yanvar). *Статагенство: в январе–декабре 2023 года предприятиями республики произведено промышленной продукции на 655,8 трлн сум*. https://www.uzdaily.uz/ru/statagenstvo-v-ianvare-dekabre-2023-goda-predpriiatiiami-respubliki-proizvedeno-promyshlennoi-produktsii-na-6558-trln-sum/